К. е. н., доцент Мартиненко В. В.
Університет державної фіскальної служби України

ОПТИМІЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ «ЕФЕКТУ ЛАФФЕРА»

Модель «кривої Лаффера» [1] передбачає критичні значення податкової ставки, за яких податкові надходження до бюджету будуть відсутні, 0 і 100%. У першому випадку відсутність надходжень очевидна, оскільки тут податок скасовується. Другий випадок характеризує неможливу ситуацію, за якої господарюючому суб'єкту (найманому працівнику) вигідніше повністю згорнути свою діяльність, аніж сплатити у бюджет 100% бази оподаткування, наприклад підприємницький дохід, дохід фізичної особи, прибуток тощо. Практичний же аспект «ефекту Лаффера» полягає у знаходженні такого оптимального рівня податкової ставки, за якого відбулося б співпадання інтересу держави в отриманні максимально можливого обсягу податкових надходжень до бюджету (максимізації доходу держави) та інтересу платників податків у сплаті якомога меншої їх суми (мінімізація податкових платежів).

Результатом вирішення проблеми оптимізації оподаткування прибутку підприємств в Україні протягом останніх 10 років стало зниження податкової ставки на 7% – з 25% у 2007 р. до 18% у 2014 р. і дотепер, при цьому річні надходження до Зведеного бюджету України від податку на прибуток підприємств протягом 2007-2016 рр. збільшилися на 75% (табл. 1).

З даних табл. 1 також видно, що у 2009 р., порівняно з 2008 р., відбулося скорочення обсягу надходжень до Зведеного бюджету України від податку на прибуток підприємств на 31% за незмінної податкової ставки. Причиною цього стали наслідки світової фінансової кризи 2008-2009 рр. У період 2013-2015 рр. спостерігається інша ситуація – зниження податкової ставки на з 21 до 19% у 2013 р. спричинило скорочення податкових надходжень на 1,4%. Подальше зниження ставки з 19 до 18% у 2014 р. вплинуло на зменшення податкових надходжень до бюджету на 27%. Проте, як відомо, у цей період відбулася анексія Автономної республіки Крим і розпочалася антитерористична операція у

Донецькій та Луганській областях, що й стало ключовим фактором. Кардинально протилежна динаміка відбулася у 2016 році – обсяг податкових надходжень до Зведеного бюджету України з податку на прибуток підприємств збільшився на 51,4%. Причиною цього, крім реального економічного зростання близько 2%, можна вважати девальвацію національної грошової одиниці, яка забезпечила додаткові фінансові доходи, а в кінцевому рахунку прибутки, експортерам внаслідок курсових різниць.

Таблиця 1

Показники оподаткування прибутку підприємств в Україні за 2007-2016 рр.

Роки	Ставка податку на прибуток підприємств, %	Річні надходження до Зведеного бюджету України від податку на прибуток підприємств, млрд грн
2007	25	34,41
2008	25	47,86
2009	25	33,05
2010	25	40,36
2011	23	55,10
2012	21	55,79
2013	19	54,99
2014	18	40,20
2015	18	39,05
2016	18	60,22
Зміни (+, -) у 2016 р., порівняно з 2007 р.	-7	+25,82

Джерело: сформовано та проведено розрахунки за даними, наведеними у [2; 3; 4].

Зрозуміло, що позитивну динаміку обсягу чистого прибутку підприємств насамперед забезпечує реальне зростання національної економіки, але й лібералізація оподаткування відіграє не останню роль. Спробуємо провести оптимізацію оподаткування прибутку підприємств із використанням моделі кривої Лаффера. Для цього слід скористатися функціональними можливостями програми Excel «Додати лінію тренда» при побудові графіку. Використовуючи дані табл. 1, отримуємо параболу другого порядку (рис. 1).

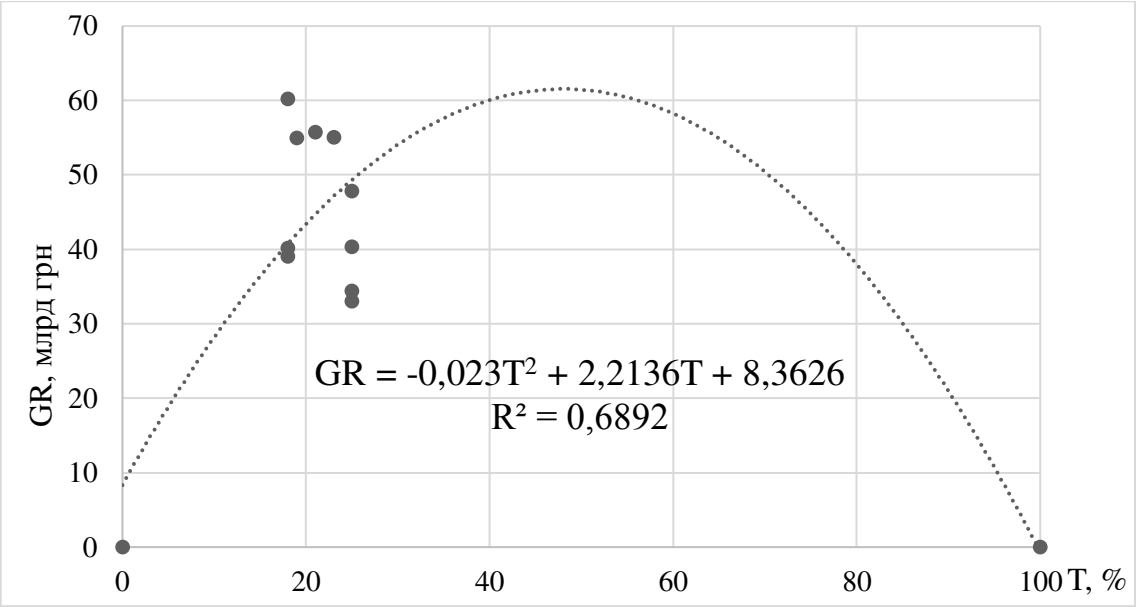

Рис. 1. Крива Лаффера податку на прибуток підприємства за 2007-2016 рр. для України

Примітка: GR – government revenues – державні доходи (від податку на прибуток), млрд грн; T – tax rates – податкові ставки (податку на прибуток), %.

Джерело: сформовано та проведено розрахунки за даними, наведеними у [2; 3; 4].

З даних, наведених на рис. 1, видно, що графік функції має екстремум (максимальне значення). Знайшовши координати точки екстремуму, отримаємо оптимальну ставку податку на прибуток підприємств, яка максимізує податкові надходження до Зведеного бюджету України. Для знаходження координат точки екстремуму знайдемо першу похідну рівняння, наведеного на графіку і прирівняємо її до 0, тоді:

$$(-0{,}023T^2 + 2{,}2136T + 8{,}3626)' = -0{,}046T + 2{,}2136 = 0 \Rightarrow T \approx 48\%. \quad (1)$$

Тоді максимальний обсяг надходжень до Зведеного бюджету України складе:

$$GR = -0{,}023 \cdot 48^2 + 2{,}2136 \cdot 48 + 8{,}3626 = 61{,}62 \text{ млрд грн.} \quad (2)$$

Отже, з урахуванням динаміки надходжень до Зведеного бюджету України від податку на прибуток протягом 2007-2016 рр., отримано криву Лаффера податку на прибуток підприємств для України, згідно якої оптимальною ставкою визначено 48%, яка максимізує податкові надходження в обсязі 61,62 млрд грн. Зрозуміло, що збільшити ставку податку на прибуток з нинішньої 18% до 48%, згідно рис. 1, неможливо, оскільки це стане суттєвим податковим тягарем для суб'єктів господарювання і може призвести до поглиблення тінізації економіки. Проте, з одержаних результатів можна також зробити висновок, що нині діюча ставка є заниженою й існують передумови до її підвищення, можливо, впровадження прогресивної системи оподаткування прибутку підприємств в Україні. Ці процеси стануть об'єктом дослідження автора в подальшому.

Література:

1. Laffer, Arthur B. (2004). The Laffer Curve: Past, Present, and Future. *Backgrounder*, No. 1765, 1-16. Retrieved from http://s3.amazonaws.com/thf_media/2004/pdf/bg1765.pdf.
2. Про оподаткування прибутку підприємства [Електронний ресурс] / Закон України N 335/94-ВР від 28.12.94 р. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/334/94-%D0%B2%D1%80.
3. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс] (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.
4. Виконання державного бюджету [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. – Режим доступу : http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/category/23593.